

## תוכן עניינים

|                                                                                                          |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>חלק א': עקרונות כלליים - עילות - נטלים - הערכת נזק - שמאות מקרקעין, רכוש ורכב</b>                     | <b>1</b>  |
| <b>שער א': מבוא</b>                                                                                      | <b>1</b>  |
| <b>שער ב': עקרונות של העברת נטל ההוכחה בעילות בתביעת אש על-פי פקודת הנזיקין וההלכה הפסוקה בתביעות אש</b> | <b>3</b>  |
| <b>פרק א': סוגי הנטלים והחזקות</b>                                                                       | <b>3</b>  |
| 1. הנטלים                                                                                                | 3         |
| 2. אימתי נטל השכנוע על הנתבע?                                                                            | 4         |
| 3. "חובת הראיה"                                                                                          | 4         |
| 4. מידת ההוכחה                                                                                           | 4         |
| <b>פרק ב': החזקות</b>                                                                                    | <b>7</b>  |
| 1. החזקות כאמצעי הוכחה                                                                                   | 7         |
| 2. "חזקה שבהנחה"                                                                                         | 7         |
| 3. חזקה שב"עובדת יסוד"                                                                                   | 8         |
| 4. "חזקה שבעובדה"                                                                                        | 8         |
| 5. חזקה שבחוק                                                                                            | 8         |
| 5.1 כללי                                                                                                 | 8         |
| 5.2 חזקה שבחוק - הניתנת לסתירה                                                                           | 9         |
| 6. חזקה שבחוק - "חזקה חלוטה"                                                                             | 9         |
| <b>פרק ג': חובת הראיה ברשלנות לגבי דברים מסוכנים - סעיף 38 לפקודת הנזיקין</b>                            | <b>11</b> |
| 1. הדין                                                                                                  | 11        |
| 2. כללי                                                                                                  | 11        |
| 3. המשך חלוקתה של "הלכת פישמן" והצעת הקודקס האזרחי                                                       | 14        |
| <b>פרק ד': חובת הראיה ברשלנות לגבי אש - סעיף 39 לפקודת הנזיקין</b>                                       | <b>19</b> |
| <b>פרק ה': חובת הראיה ברשלנות לגבי חיה - סעיף 40 לפקודת הנזיקין</b>                                      | <b>23</b> |
| <b>פרק ו': חובת הראיה ברשלנות כשהדבר מעיד על עצמו - סעיף 41 לפקודת הנזיקין</b>                           | <b>25</b> |
| 1. הדין                                                                                                  | 25        |
| 2. כללי                                                                                                  | 25        |
| 3. תנאי סעיף 41 לפקודת הנזיקין - ניתוח ומשמעות                                                           | 27        |
| 3.1 כללי                                                                                                 | 27        |
| 3.2 התנאי הראשון                                                                                         | 27        |

|    |                                                                                                                                                                                       |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 27 | 3.3 התנאי השני                                                                                                                                                                        |
| 28 | 3.4 התנאי השלישי                                                                                                                                                                      |
| 33 | <b>פרק ז': נזקי שריפה - אש - הלכות פסוקות</b>                                                                                                                                         |
| 33 | 1. הגשת חוות-דעת משלימה                                                                                                                                                               |
| 34 | 2. ערעור על נפקותו של הדו"ח הסודי                                                                                                                                                     |
| 35 | 3. חומרת עבירת ההצתה והצורך להיאבק בה באמצעות ענישה משמעותית ומרתיעה                                                                                                                  |
| 37 | 4. רשלנות במניעת השריפה עקב בדיקה לא מתאימה                                                                                                                                           |
| 39 | 5. בקשות המתייחסות לדו"חות כספיים כלליים לבירור ראשי נזק                                                                                                                              |
| 40 | 6. עילת התביעה בגין רכיב המע"מ כבר התגבשה, כאשר שולמו תגמולי הביטוח למבקשים ללא רכיב המע"מ בסמוך לאחר השריפה                                                                          |
| 41 | 7. האחריות לנזקי השריפה הן על יסוד הוראת סעיף 39 לפקודת הנזיקין והן לנוכח התקיימות רכיביה של עוולת הרשלנות                                                                            |
| 42 | 8. להוכחת טענתה המשיבה לא צריכה להיזקק להוכחה שמעבר לכל ספק סביר, אלא די במאזן ההסתברות, כשכמות הראיות שתידרש תהא מוגברת ומושפעת ממהותו של הנושא וממידת החומרה של טענותיה כנגד המערער |
| 45 | 9. על בעל דין לגלות את מלוא המסמכים המצויים בידו בשלב גילוי המסמכים, ולאפשר עין בהם, בין אם מדובר במסמכים "מועילים" ובין אם מדובר במסמכים "מזיקים"                                    |
| 47 | 10. חוות-דעת של גורם אובייקטיבי מטעם בית-המשפט מסייעת במקרים רבים לקצר את ההליכים בתובענה - סמכויות המומחה                                                                            |
| 48 | 11. לא הוכחה התרשלות קונקרטית של הנתבעת, במנותק משאלת חובתה הכללית לבצע בדיקות יזומות במטרה לאתר סילוף נתיכים                                                                         |
| 49 | 12. מומחה אשר ימונה מטעם בית-המשפט יכריע במחלוקת שבין הצדדים ובהתאם לכך יוכרע התיק                                                                                                    |
| 50 | 13. מעיון בתיק המשטרה שצורף, עלה כי החשד למקור השריפה היתה הצתה                                                                                                                       |
| 51 | 14. הנתבעים לא הרימו את הנטל שהועבר אליהם                                                                                                                                             |
| 53 | 15. הנתבע לא הביא אסמכתא לכך שהנזק לא היה באשמתו                                                                                                                                      |
| 54 | 16. מינוי מומחה מטעם בית-המשפט בתחום חקר שריפות                                                                                                                                       |
| 55 | 17. נזק לא ממוני כפגיעה מהאוטונומיה                                                                                                                                                   |
| 55 | 18. בנסיבות אלה ובשלב מתקדם זה של ההליך, בית-המשפט לא סבר כי יש להידרש להכרעה בבקשה למתן סעד מרחיק לכת של דחיה על-הסף                                                                 |

|     |                                                                                                                                                          |    |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 19. | על התובעת רובץ הנטל להוכיח כי מקור השריפה הוא במקום שבו טען המומחה מטעמה וכי זה נגרם עקב טיפול לקוי במוסך הנתבעים                                        | 57 |
| 20. | אם המבוטח מסר עובדות כוזבות או העלים עובדות בנוגע למקרה הביטוח, כאשר הדבר נעשה בכוונת מרמה, אזי המבטחת פטורה מחבותה                                      | 58 |
| 21. | פסיקת פשרה באירוע נזקי אש על-פי סעיף 79א לחוק בתי-המשפט                                                                                                  | 58 |
| 22. | גם אם סיבת השריפה אינה ידועה, אין הנתבע יוצא בכך ידי חובת ההוכחה הרובצת על שכמו, ועליו להוכיח כי לא התרשל                                                | 60 |
| 23. | תיקון התביעה במקרה של נזקי שריפה                                                                                                                         | 60 |
| 24. | יסודותיו של סעיף 25 לחוק חוזה ביטוח שעניינו "מרמה בתביעת תגמולים" לא התקיימו                                                                             | 61 |
| 25. | אובדן תוצאתי עקב הצתה ונזק בזדון, אינו מכוסה על-ידי הנתבעת. פניה ישירה לפוליסת הנתבעת בלבד, המרוקנת מתוכן את עצם קיומו של מסמך אישור הביטוח, אינה אפשרית | 62 |
| 26. | תקופת ההתיישנות ממועד פרוץ השריפה                                                                                                                        | 64 |
| 27. | לא היתה כל התרשלות שיכולה לבסס חבות כלפי התובעים בגין השריפה, כמו גם היעדר כיסוי ביטוחי בהתאם לתנאי הפוליסה                                              | 65 |
| 28. | לא סביר ולא ראוי מבחינה נורמטיבית, לדרוש מתופס מקרקעין לדאוג לקיומם של אמצעים מיוחדים למניעת מעבר אש בחלקתו                                              | 67 |
| 29. | התובעת הוכיחה את פוליסת הביטוח, את חבותה לשלם למבוטח את תגמולי הביטוח, את התשלומים למבוטח ולשמאי                                                         | 68 |
| 30. | הטלת אחריות על בעל הרכב בגין אי בדיקת מערכת החשמל של הרכב כאשר אין כל אינדיקציה מוקדמת לבעיה, אינה רצויה מבחינה של התועלת הכלכלית                        | 71 |
| 31. | האחריות לאירוע רובצת לפתחו של הנתבע בשל התקנה לקויה של הדוד ובשל פגמים בו                                                                                | 72 |
| 32. | חוזה הביטוח גילם את ההסכמה שבין הצדדים לעניין תקרת הכיסוי הביטוחי ואין לפסוק מעבר לתקרת הפוליסה                                                          | 74 |
| 33. | התובע לא זכאי לפיצויים על רכבו שנשרף במוסך מאחר שהפקיר את רכבו ובעלותו בו פקעה ובנוסף לא הביא התובע ראיה להוכחת שווי הרכב                                | 75 |
| 34. | הנתבעת לא הסירה את אחריותה למקרה השריפה                                                                                                                  | 76 |
| 35. | התקלה ברכב שהובילה לשריפתו נגרמה עקב התקנה לקויה של המצבר על-ידי הנתבע                                                                                   | 77 |
| 36. | התובעת לא היתה ערוכה ותרמה תרומה נכבדה לנסיבות התרחשות התאונה שבה נגרמה השריפה                                                                           | 79 |
| 37. | מסגרת הזמן בו מבטח צריך לשלם את כספי הביטוח                                                                                                              | 80 |

|     |                                                                                                                                                  |     |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 38. | שינוי הגרסאות התכוף של התובע הביא לדחיית תביעתו                                                                                                  | 80  |
| 39. | אין דבר בנוסח הלשוני של מסמכי סיכום הישיבה וההתחייבות התומך בגרסת הנתבעת כנגד התחייבותה על תשלום בגין נזקי השריפה                                | 81  |
| 40. | הנטל להוכיח שהמכשיר לא הותקן כשורה ובהתאם להוראות יצרן נופל לפתחה של הנתבעת                                                                      | 82  |
| 41. | נטל הראייה שלא היתה לגבי מקורה של האש או התפשטותה התרשלות, נופל לפתחם של הנתבעים                                                                 | 83  |
| 42. | התובעת לא עמדה בנטל הבאת הראיות המוטל עליה, להוכיח - הן כי השריפה נגרמה בגלל כשל חשמלי והן לשלול האפשרות כי השריפה נגרמה כתוצאה מהצתה            | 84  |
| 43. | נתבעים 1 ו- 2 לא הצליחו לפרוק מעצמם את האחריות לנזקי השריפה                                                                                      | 85  |
| 44. | לא הוכח כי היה ברקע אירוע כלשהו שיביא להצתת רכבה של הנתבעת                                                                                       | 86  |
| 45. | לא תופעה חד-פעמית של שריפת אשפה לצד העמוד שקרס על המשאית היא זו שעשויה היתה לגרום לתאונה אלא תופעה חוזרת                                         | 87  |
| 46. | במאזן ההסתברות הנדרש לצורך הכרעה זו ניתן לומר שהנתבעת פעלה כיבואן סביר                                                                           | 89  |
| 47. | הגורם לשריפה והאחריות לה                                                                                                                         | 91  |
| 48. | האם הצתה זה מאורע בלתי צפוי                                                                                                                      | 95  |
| 49. | פיצוי בגין נזקי שריפה - מועדון הימורים                                                                                                           | 96  |
| 50. | מקור פריצת האש - מכשיר טלוויזיה                                                                                                                  | 96  |
| 51. | תביעת תחלוף לפי סעיף 62 לחוק חוזה ביטוח                                                                                                          | 97  |
| 52. | מקור האש היה בערימת הפסולת של המשיבה                                                                                                             | 98  |
| 53. | דליקה במוסך ונזקים כבדים                                                                                                                         | 99  |
| 54. | שריפה בקפטריה - סיבת השריפה - מכשיר חשמלי                                                                                                        | 100 |
| 55. | שריפה שאירעה לרכב                                                                                                                                | 101 |
| 56. | שריפה למזגן שגרם לנזקים בדירה                                                                                                                    | 102 |
| 57. | מקום שהמזיק לא היה יכול היה לצפות סיכונים או נזק, אין מקום להטיל עליו אחריות בגין התממשותם, אפילו אם נתוני השטח סייעו בפועל לגרם הנזק            | 103 |
| 58. | משנקבע כי מקור האש ברכב הנתבעת וכי האש עברה מרכב הנתבעת והציתה את רכב התובעת, עבר נטל הראייה לנתבעת להוכיח שלא התרשלה בקשר למקור האש או התפשטותה | 105 |
| 59. | מוקד השריפה וסיבתה                                                                                                                               | 105 |
| 60. | מקור האש ונטל הוכחה                                                                                                                              | 106 |
| 61. | שמאי בתביעות אש - פסילת מומחה מטעם בית-המשפט                                                                                                     | 107 |

|        |                                                                                                                                                                                                                                                                                        |     |
|--------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 62.    | צירוף חוות-דעת.....                                                                                                                                                                                                                                                                    | 111 |
| 63.    | עיון בחוות-דעת כחלק מחקירת חברת הביטוח את המקרה.....                                                                                                                                                                                                                                   | 115 |
| 64.    | רכב שעולה באש - הלכות שונות.....                                                                                                                                                                                                                                                       | 121 |
| 64.1.  | אש שהתפשטה מרכב אחד לאחר.....                                                                                                                                                                                                                                                          | 121 |
| 64.2.  | רשלנות בטיפול ברכב שגרמה להצתה - נטל ההוכחה.....                                                                                                                                                                                                                                       | 122 |
| 64.3.  | רכב שעלה באש תוך כדי נסיעה.....                                                                                                                                                                                                                                                        | 122 |
| 64.4.  | ככלל, הרמת נטל ההוכחה מוטל על בעל המיטלטלין ו/או המקרקעין שמהם יצאה האש.....                                                                                                                                                                                                           | 123 |
| 64.5.  | על-פי סעיף 39 לפקודת הנזיקין על בעל המיטלטלין שמהם יצאה האש נטל הראיה שלא היתה לגבי מקורה של האש או התפשטותה, התרשלות שיחוב בה.....                                                                                                                                                    | 123 |
| 64.6.  | הגם שהעלאת טענת תרמית באופן מפורט והנטל להוכחת טענה זו מוטל תמיד על הנתבעת, אין בכך כדי לפטור את התובע מנטל הוכחת קיומו של מקרה הביטוח.....                                                                                                                                            | 123 |
| 64.7.  | בחינת הראיות מלמדת כי מנורה לא עמדה בנטל להוכיח טענתה כי המבוטח הצית את רכבו, ואף לא הציגה ראיות אשר העבירו את נטל הבאת הראיות למבוטח לסתור טענה זו. לא הוצגו ראיות ברורות מהן ניתן היה להסיק כי המשאית הוצתה. כל שהוצג זה חשד ודווקא מסקנת החוקר כי מדובר בכשל חשמלי מסתברת יותר..... | 124 |
| 64.8.  | התובעת לא הצליחה לסתור את עדויות בעלי הרכב ובעל המוסך ואת המסמכים שצירפו לתמיכה בכך שלא התרשלו, ובית-המשפט לא שוכנע כי הנתבעת יכלה לצפות או לפעול באופן כלשהו כדי למנוע את השריפה שפרצה. בנסיבות בהן עמדה הנתבעת בנטל המוטל עליה והוכיחה כי לא התרשלה, דין התביעה להידחות.....         | 124 |
| 64.9.  | התובעים הוכיחו זכאותם לפיצויים מהנתבעת בהתאם לדיני הנזיקין עקב אירוע השריפה הנטען. מנגד, נכשלה המועצה מהרמת נטל השכנוע כי היא לא התרשלה בנסיבות העניין בגין התפשטות האש מהשטח הציבורי אל שטחם הפרטי של התובעים.....                                                                    | 124 |
| 64.10. | הצדדים לא הצליחו להוכיח מהן הסיבות לפרוץ השריפה ומהו המקום ממנו פרצה השריפה, ואף לא הוכיחו כי צד כלשהו גרם ברשלנותו לשריפה והביא עקב כך לקרות הנזק.....                                                                                                                                | 124 |
| 64.11. | משעה שהיתה קיימת בידי הנתבעת - במסגרת הברור שערכה בקשר עם דיווח התובע אודות הנזק למחפר - לערוך בטווח הזמן הסמוך לאחר המקרה את הבדיקות הרלוונטיות להתחקות אחר מקור ההתחממות, אי-מיצוי זה אינו יכול לפעול לחובת התובע כי אם לחובתה.....                                                  | 129 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 64.12 מכיוון שהחנות הכילה מוצרים דליקים רבים, ומוצרים מאיצי בעירה, אין מקום להחיל את ההלכה שנקבעה בפסק-הדין "יער זאב". על-כן, גם אם מאזן ההסתברות מביא למסקנה שמדובר בהצתה, עדיין חל על הנתבע הנטל לשכנע, כי לא היתה לגבי התפשטות האש התרשלות שיחוב עליה.....129                                                                                                                                                                                                                                                   | 129 |
| 64.13 הפסקת חשמל בעקבות שריפה.....129                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 129 |
| 64.14 היפוך נטל הראיה.....130                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 130 |
| 65. הנתבעת לא דאגה להתקנת מערכת אוטומטית לגילוי אש וכיבוי.....131                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 131 |
| 66. האם השריפה נעשתה בזדון?.....132                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 132 |
| 67. האם מצב המיגון כפי שהיה לפני פרוץ השריפה עומד בתנאי הפוליסה?.....133                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 133 |
| 68. האם השתכלל הכיסוי הביטוחי בין באטריקס לבין חברת שומרה?.....133                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 133 |
| 69. חתימה על טופס דרישות המיגון אינה מהווה דרישה קונסטיטוטטיבית לשכלול החוזה בין הצדדים, שהרי אין דרישת כתב מהווה תנאי לכריתת חוזה הביטוח וזה יכול להיכרת בעל-פה. חוזה הביטוח אינו טעון צורה מיוחדת כתנאי לתוקפו ובהתאם להוראת סעיף 23 לחוק החוזים יכול שיעשה בעל-פה או בכל צורה אחרת. כמו-כן, סעיף 2(א) לחוק חוזה הביטוח מחייב את המבטח למסור את הפוליסה למבוטח לאחר כריתת החוזה, ומניסוח זה של הסעיף נובע איפוא כי החוזה יכול להיכרת בעל-פה. בדומה, אין כל חובה כי חוזה הביטוח יהיה חתום בידי מי מהצדדים.....134 | 134 |
| 70. אמנם הוכרה בפסיקה האפשרות להחיל את כלל היפוך הנטל מכוח סעיף 39 לפקודת הנזיקין בנסיבות שבהן סיבת השריפה לא ידועה, כשאז על הנתבעת להוכיח כי נקטה אמצעי זהירות ראויים עד שתישלל כל אפשרות סבירה לכך שהאש פרצה כתוצאה מרשלנותה. ואולם, הפסיקה שאיפשרה היפוך נטל לפי סעיף 39 לפקודת הנזיקין בנסיבות שבהן סיבת השריפה המדויקת לא הייתה ידועה התייחסה למקרים בהם היה ידוע באופן וודאי שהאש פרצה מרכוש שבבעלות הנתבעת או בחזקתה.....134                                                                                | 134 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| 71. קיימים מקרים בהם יבחר שוכר לבטח את המושכר, אף שאינו בבעלותו. מצב שבו שני מבטחים שונים מבטחים את אותו אינטרס ביחס לאותו נכס, אפשרי הן מבחינה משפטית הן מבחינה עובדתית, שכן אין מניעה עקרונית כי אדם יבטח סיכונים לנזק שלא בהכרח יארע לו באופן אישי. זאת, בתנאי שלעושה הביטוח יש אינטרס לגיטימי לעריכתו (כגון אינטרס כלכלי-מסחרי). אין מניעה שהמחזיק בנכס יבטח את האינטרס של בעלי הנכס: פתוחה הדרך בפני המחזיק בנכס לבטח גם את אינטרס הבעלים בו ולהחזיק בתגמולי הביטוח שיקבל בגין הפגיעה באינטרס זה, כנאמן של הבעלים.....135                                                                                                                                                                                   |  |
| 72. בית-המשפט שוכנע כי האש לא פרצה באתר הבניה כתוצאה ממחדל כלשהוא של התובעים וכי הנתבעת נכשלה בהרמת נטל הראיה להראות כי השריפה פרצה באתר הבניה כתוצאה משימוש בכלי העבודה או שימוש לא בטיחותי בכלים אלה.....135                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |  |
| 73. אף ב"מקרה ביטוח" על-פי פוליסת ביטוח אש, בדומה לביטוח "כל הסיכונים", הגורם לסיכון הוא סתמי. "מקרה הביטוח" יכול להיות תוצאה של סיבות רבות ומגוונות, אש יכולה לפרוץ בדרכים שונות. אש יכולה לפרוץ באופן טבעי, כתוצאה מתנאים סביבתיים. אש יכולה לפרוץ כתוצאה מרשלנות אדם. אש יכולה לפרוץ במזיד, בהצתה מכוונת. כמו בביטוח כל הסיכונים, די לו לכן למבוטח (בהיעדר הוראה אחרת בפוליסה, וכזו אין בענייננו), להוכיח שפרצה אש. הוא אינו חייב להוכיח איך ומדוע פרצה. לא עליו לכן הנטל לשלול, שהאש נגרמה במתכוון על ידיו או בקנוניה עימו, אלא על המבטח להוכיח, על-פי מאזן ההסתברות, שכך נגרמה. אם בתום העדויות כפות המאזניים נשארו מעויינות והמקרה מתיישב במידה שווה עם שריפה מקרית כמו עם הצתה, כי אז יזכה המבוטח.....135 |  |
| 74. תביעה כספית לתשלום תגמולי ביטוח מכוח פוליסת ביטוח אש מורחב הכולל אובדן רווחים - במקרה של אי-בהירות או ספק בנוגע למשמעות הנכונה של הכתוב או עמימות טקסטואלית, נזקקים אנו לכללים נוספים הנהוגים בפרשנות פוליסת ביטוח: כלל הפרשנות נגד המנסח; דוקטרינת הפרשנות בהתאם לציפיות הסבירות של המבוטח.....136                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |  |
| <b>שער ג': עקרונות השמאות.....137</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  |
| <b>פרק א': מבוא.....137</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |  |
| <b>פרק ב': סוגי שמאות.....139</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |  |
| 1. כללי.....139                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |  |
| 2. שמאות רכוש.....139                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  |
| 3. שמאות חקלאית.....139                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |  |
| 4. שמאות ציוד מכני הנדסי (צמ"ה).....140                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |  |
| 5. שמאות ימית.....140                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  |

|                 |                                                                      |
|-----------------|----------------------------------------------------------------------|
| 140.....        | 6. שמאות רכב.....                                                    |
| 140.....        | 7. שמאות מקרקעין.....                                                |
| <b>143.....</b> | <b>פרק ג': שמאות מקרקעין.....</b>                                    |
| 143.....        | 1. שמאי מקרקעין.....                                                 |
| 143.....        | 2. שמאות מקרקעין - מושגי יסוד.....                                   |
| 143.....        | 2.1 שווי שוק.....                                                    |
| 145.....        | 2.2 מחיר.....                                                        |
| <b>147.....</b> | <b>פרק ד': קביעת שווי למטרות שונות.....</b>                          |
| <b>149.....</b> | <b>פרק ה': נתונים ראשוניים המשפיעים על שווי המקרקעין.....</b>        |
| 149.....        | 1. מבוא.....                                                         |
| 149.....        | 2. רשימת האיפיונים - נתונים.....                                     |
| 149.....        | 2.1 איפיון סטטוטורי.....                                             |
| 149.....        | 2.2 איפיון פיזי.....                                                 |
| <b>151.....</b> | <b>פרק ו': שיטות ההערכה השונות של שוויים של מקרקעין.....</b>         |
| 151.....        | 1. כללי.....                                                         |
| 151.....        | 2. השיטה השווייטית.....                                              |
| 151.....        | 3. שיטת החילוץ.....                                                  |
| 151.....        | 4. השיטה ההשוואתית.....                                              |
| 152.....        | 5. גישת העלות - THE COST APPROACH.....                               |
| 152.....        | 6. גישת ההכנסה או גישת היוון ההכנסות.....                            |
| 152.....        | 7. היוון דמי השכירות כמודל הערכת שווי מקרקעין.....                   |
| <b>153.....</b> | <b>פרק ז': הערכת מוניטין.....</b>                                    |
| 153.....        | 1. הגדרת מוניטין.....                                                |
| 153.....        | 2. קנייניות המוניטין.....                                            |
| 155.....        | 3. על הגישות נגד ראיית המוניטין כזכות קניינית.....                   |
| 156.....        | 4. דרכי הוכחת קיומו של מוניטין.....                                  |
| 157.....        | 5. מרכיבים שונים המשמשים בהוכחת קיומו של מוניטין.....                |
| 157.....        | 5.1 שימוש ממועד או אופי השימוש מהם האלמנט החשוב?.....                |
| 158.....        | 5.2 ייחודיות.....                                                    |
| 162.....        | 5.3 מכירה בהיקפים.....                                               |
| 162.....        | 5.4 הוקרה והכרה.....                                                 |
| 163.....        | 5.5 תדמית חיובית.....                                                |
| 163.....        | 6. סוגי מוניטין.....                                                 |
| 167.....        | 7. חישובו של המוניטין.....                                           |
| 167.....        | 7.1 כללי.....                                                        |
| 167.....        | 7.2 שיטת חישוב הפסד מוניטין על בסיס רווח עודף - "שיטת הרווחיות"..... |
| 168.....        | 7.3 שיטת חישוב הבוחנת את ערכו של העסק כעסק חי.....                   |



|                                                                                                                                                                                               |                                                |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|----------|
| 7.4                                                                                                                                                                                           | יישום שתי השיטות של "רווחיות" ושיטת ה"עסק החי" | 170..... |
| 7.5                                                                                                                                                                                           | ביקורת על השיטות הקיימות לחישוב המוניטין       | 173..... |
| 7.6                                                                                                                                                                                           | השיטה השיורית                                  | 175..... |
| 8                                                                                                                                                                                             | דילול של מוניטין                               | 177..... |
| <b>חלק ב': תביעות אש ופיצויים לפי חוק מס רכוש וקרן פיצויים, התשכ"א-1961.....179</b>                                                                                                           |                                                |          |
| פרק א': הדין - רשימת סעיפים רלבנטיים                                                                                                                                                          | 179.....                                       |          |
| פרק ב': ההלכה הפסוקה                                                                                                                                                                          | 181.....                                       |          |
| 1. אופן הוכחתה של הזכאות לפיצוי בגין נזקים עקיפים במקרים של מצבים מלחמתיים מתמשכים לפי חוק מס רכוש וקרן פיצויים                                                                               | 181.....                                       |          |
| 2. אין הצדקה להפלות בין נזקי פעולת איבה אחת לאחרת, בכל הקשור לפסיקת פיצוי בהתבסס על חזקה עובדתית                                                                                              | 182.....                                       |          |
| 3. אין לגזור גזירה שווה בין חשש כללי וערטילאי מפני פעולת איבה, לבין חשש ממשי המבוסס על מידע קונקרטי                                                                                           | 184.....                                       |          |
| 4. בקשות רשות ערעור בשאלות מס רכוש תידונה ב"גלגול שלישי" רק כאשר מדובר בבעיה משפטית כבדת משקל                                                                                                 | 186.....                                       |          |
| 5. צמצום זכות התחלוף לפי סעיף 62 לחוק חוזה הביטוח, כך שתחול רק כלפי צד שלישי החייב בנזיקין, יפטור מגוון צדדים שלישיים, מלבד המדינה, מחבותם כלפי המבוטח                                        | 187.....                                       |          |
| 6. משעניינה של העותרת יידון בקרוב על-ידי הערכאה המוסמכת בהתאם לתקנות מס רכוש, אין מקום כי בית-המשפט ידון, במקביל, בעתירה, העוסקת באותו עניין בדיוק                                            | 189.....                                       |          |
| 7. בנסיבות מתאימות תשלם חברת ביטוח למבוטח על-פי הפוליסה ואחר כך תשיג על הקביעה כי לא מדובר ב"נזק מלחמה. ככל שתצלח המשוכה ויקבע כי מדובר ב"נזק מלחמה" תוכל חברת הביטוח להיכנס בנעליו של המבוטח | 189.....                                       |          |
| 8. המבחן להגדרת קבוצת השוויון הרלוונטית ייקבע על-פי תכליתה של הנורמה ועל-פי מהות העניין ונסיבותיו, באופן שיעמיד את העדפתה של קבוצה אחת על פני כל הקבוצות האחרות, על שיקולים ראויים            | 191.....                                       |          |
| 9. משלא עמד המבקש בנטל המוטל עליו להוכיח כי מדובר בפעולת איבה, אף לא בראיות נסיבתיות הרי שאין עניינו נופל בגדרי החוק ומשכך אינו זכאי הוא לפיצוי                                               | 195.....                                       |          |
| 10. הענקת פיצוי לעותרת בגין נזקים אלה שאירעו לאו דווקא ב"אזורי ספר" היתה מחטיאה, איפוא, את המטרה העומדת ביסוד החוק                                                                            | 196...                                         |          |
| 11. מתן פיצוי לבעלי נכסים המצויים אמנם באזורי ספר על-פי רשימה שאומצה בחוק, בגין פעולת איבה שפגיעתה אינה פועל יוצא של היותם יישובי ספר כאמור, היתה מהווה הרחבה שאינה מסתברת של הזכאות          | 197.....                                       |          |

|                                                                                                                                                                                                                  |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 12. הגם אם קמה למשיבה עילה לטעון טענת "הליכים תלויים ועומדים", הרי שנוכח הפגיעה הקשה במבקשת, שאינה זוכה לקבל פיצוי במשך זמן רב בגין הנזקים שנגרמו לה חרף העובדה שדאגה לבטח את עצמה מפני נזקי רכוש-אין לקבלה..... | 198 |
| 13. התופעה שפורצים וגנבים מנצלים מצב מלחמתי שבו תושבים נוטשים את בתיהם לשם ביזה, היא תופעה ידועה ואין ספק שהיא אחד מהסיכונים של מצב בו מתבצעות פעולות מלחמה.....                                                 | 199 |
| 14. הרחבה של חוק הפיצויים, באופן שיכלול גם נזקים המתרחשים בעקיפין כתוצאה מחשש לפעולות מלחמה או פעולות איבה, אינו עולה בקנה אחד עם מגמה זו של המחוקק.....                                                         | 200 |
| 15. על החלטתה של ועדת הערר ניתן להשיג לבית-המשפט המחוזי רק "בעיה משפטית", כאמור בתקנה 12א לתקנות הפיצויים.....                                                                                                   | 202 |
| 16. ההסדר הנורמטיבי שביסוד חובת הפיצוי על-פי חוק הפיצויים הוא הקשר הסיבתי ההכרחי בין האירוע המלחמתי לבין הנזק העקיף שפיצוי נתבע.....                                                                             | 203 |
| 17. אין להפריד בין הבעלות על המגרש לבין הזכות לבנות עליו תוך ניצול זכויות הבניה - הרוכש בעלות במקרקעין רוכש גם את זכויות הבניה שעליהן שכן אלו נובעות מן הבעלות בקרקע עצמה.....                                   | 204 |
| 18. הוראת השעה הותקנה בעוד תותחי המלחמה רועמים ותכליתה היתה לתת מענה פיצוי מהיר ופשוט לתושבי המדינה שסבלו מפגעי המלחמה.....                                                                                      | 205 |
| 19. חובת ההנמקה היא מרכיב יסודי וחיוני בעשיית משפט וצדק.....                                                                                                                                                     | 206 |

## **חלק ג': תביעות אש נגד חברות ביטוח - חוק חוזה הביטוח,**

### **התשמ"א-1981.....209**

|                                               |     |
|-----------------------------------------------|-----|
| פרק א': מבוא.....                             | 209 |
| פרק ב': מהותו של חוזה - סעיף 1 לחוק.....      | 211 |
| 1. סעיף 1 לחוק.....                           | 211 |
| 2. דמי הביטוח תנאי מרכזי ביצירת החוזה.....    | 211 |
| 3. חוזה הביטוח - חוזה אישי.....               | 211 |
| 4. חוק חוזה הביטוח - דיני החוזים הכלליים..... | 211 |
| 5. מועד חתימת ההצעה - מועד תחילת הביטוח.....  | 212 |
| 6. צורתו של חוזה הביטוח.....                  | 212 |
| 7. דרישת המסויימות.....                       | 212 |
| 8. נטל ההוכחה.....                            | 212 |
| 9. היקפו של נטל ההוכחה.....                   | 213 |
| 10. מידת ההוכחה הנדרשת.....                   | 214 |
| פרק ג': פוליסה - סעיף 2 לחוק.....             | 215 |

|                                                                                                                    |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1. כללי                                                                                                            | 215        |
| 2. חובת תום-הלב                                                                                                    | 216        |
| 3. המצאת הפוליסה ונטל ההוכחה                                                                                       | 216        |
| 4. מהן תוצאות אי-מסירת הפוליסה לידי המבוטח?                                                                        | 217        |
| 5. דליקה עקב קצר חשמלי - זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק                                        | 217        |
| 6. תביעות רכוש בגין שריפה                                                                                          | 218        |
| <b>פרק ד': חובה להבליט הגבלות - סעיף 3 לחוק</b>                                                                    | <b>219</b> |
| 1. כללי                                                                                                            | 219        |
| 2. חובת הבלטת הגבלות וסייגים - איסור על ניסוח מעורפל                                                               | 219        |
| 3. חובת המבוטח לקרוא את הפוליסה                                                                                    | 220        |
| 4. על תניות החריגה לבלוט ולהבהב בעיני המבוטח                                                                       | 220        |
| 5. עקרון "ההבלטה" - המבחן לעמידה בתנאי הוא מבחן התוצאה                                                             | 220        |
| 6. נטל ההוכחה מוטל על המבטח                                                                                        | 221        |
| 7. פרשנות הפוליסה לטובת המבוטח                                                                                     | 221        |
| 8. הוראת סעיף 3 באה להוסיף ולא להתנות על דיני החוזים                                                               | 221        |
| <b>פרק ה': מצורפות לפוליסה - סעיף 4 לחוק</b>                                                                       | <b>223</b> |
| 1. כללי                                                                                                            | 223        |
| 2. פרשנות סעיף 4 לחוק חוזה הביטוח                                                                                  | 223        |
| <b>פרק ו': מתן העתקים - סעיף 5 לחוק</b>                                                                            | <b>225</b> |
| <b>פרק ז': חובת הגילוי - סעיף 6 לחוק</b>                                                                           | <b>227</b> |
| 1. כללי                                                                                                            | 227        |
| 2. מטרת הגילוי הטרם-חוזי                                                                                           | 228        |
| 3. פניה של חובת הגילוי ונטל ההוכחה                                                                                 | 229        |
| 4. החובה המוטלת על המבוטח - היקפה                                                                                  | 229        |
| 5. הפרת חובת הגילוי מצד המשיב בדבר עברו הביטוחי - שריפה...                                                         | 230        |
| 6. גם מקום שבו לא הופעלו אמצעי מיגון, יחולו סעיפי חוק חוזה ביטוח המאפשרים תשלום תגמולי ביטוח מופחתים - הערעור נדחה | 231        |
| <b>פרק ח': תוצאות של אי-גילוי - סעיף 7 לחוק</b>                                                                    | <b>233</b> |
| <b>פרק ט': שלילת תרופות - סעיף 8 לחוק</b>                                                                          | <b>235</b> |
| 1. כללי                                                                                                            | 235        |
| 2. אי-הגילוי לא היסב נזק למבטח                                                                                     | 235        |
| 3. היעדר קיומו של קשר סיבתי בין הפרטים שלא נמסרו למקרה הביטוח                                                      | 236        |
| 4. התנהגות רשלנית של המבטח בבירור המידע החסר - בדיקת הצהרת המבוטח לפני קרות מקרה הביטוח                            | 236        |
| 5. ניסוח בלתי-ברור או משתמע לשתי פנים של השאלון למבוטח                                                             | 237        |
| 6. מהות ומטרה - סעיף 2(8) לחוק חוזה הביטוח                                                                         | 237        |

|                                                                                                                             |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>פרק י': תקופת הביטוח - סעיף 9 לחוק</b>                                                                                   | <b>239</b> |
| 1. כללי                                                                                                                     | 239        |
| 2. הוראת סעיף 9(ב) התנאה - על דיני החוזים הרגילים                                                                           | 239        |
| 3. סעיף 9(ב) - דרך ראייתית להסקת הסכמת המבטח                                                                                | 240        |
| 4. הארכת תקופת הביטוח - סעיף 9(ג) לחוק חוזה הביטוח                                                                          | 240        |
| 5. אין הכרח לקבל את הסכמת המבוטח בכתב להארכת תקופת הביטוח                                                                   | 240        |
| 6. הודעה בעל-פה או בהתנהגות על אי-הסכמה להאריך את תקופת הביטוח                                                              | 240        |
| 7. חידוש הפוליסה והוספת שינויים                                                                                             | 241        |
| 8. הוראת ההשבה - סעיף 9(ד) לחוק                                                                                             | 242        |
| 9. הנזקים לא התגלו בתוך תקופת הפוליסה, כפי שנדרש לפי חוזה הביטוח - נזק שהוחרג מהפוליסה - הערעורים נדחו                      | 243        |
| 10. משחודשה פוליסת הביטוח לתקופה נוספת מבלי שניתנה הודעה מפורשת שההרחבה אינה חלה, חודשה בכך למעשה גם ההרחבה - הערעורים נדחו | 243        |
| 11. אבחנה בין עריכת חוזה הביטוח לבין גילוי מקרה הביטוח                                                                      | 243        |
| <b>פרק י"א: ביטול החוזה - סעיף 10 לחוק</b>                                                                                  | <b>245</b> |
| 1. הדין                                                                                                                     | 245        |
| 2. אחרי תיקון התשע"ב                                                                                                        | 245        |
| <b>פרק י"ב: מיהו מוטב - סעיף 11 לחוק</b>                                                                                    | <b>247</b> |
| 1. כללי                                                                                                                     | 247        |
| 2. זכותו של המבוטח לקבוע את המוטב או להחליפו - סעיף 11(ג) לחוק                                                              | 247        |
| 3. זכותו של הצד השלישי - המוטב                                                                                              | 248        |
| 4. הודעה על שינוי המוטב רק לפני קרות מקרה הביטוח                                                                            | 248        |
| 5. פוליסה למקרה מוות והתאבדות                                                                                               | 248        |
| 6. אם לא נקבע בפוליסה מוטב, המבוטח הוא המוטב                                                                                | 249        |
| 7. הסכמת המבטחת מכללא, כי המשיבה עמדה בתנאי המיגון - מערכת אזהקה - הערעור נדחה                                              | 249        |
| <b>פרק י"ג: מעמד המוטב - סעיף 12 לחוק</b>                                                                                   | <b>251</b> |
| 1. כללי                                                                                                                     | 251        |
| 2. הבנק כמוטב - פניה ישירה למבטח                                                                                            | 251        |
| 3. קיזוז דמי הביטוח המגיעים למבטח                                                                                           | 252        |
| 4. עדיפותו של מוטב על-פי פוליסת ביטוח חיים, ביחס לעיקולים שהטילו נושי המבוטח על הפוליסה בחייו - הערעור נדחה                 | 252        |
| <b>פרק י"ד: זכויות המבוטח והמוטב - סעיף 13 לחוק</b>                                                                         | <b>255</b> |
| 1. כללי                                                                                                                     | 255        |

|                                                           |                                                                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2.                                                        | היחס בין סעיף 147 לחוק הירושה לבין סעיף 13 לחוק חוזה הביטוח                                                                 | 256 |
| <b>פרק ט"ו: המועד לתשלום - סעיף 14 לחוק</b>               | <b>259</b>                                                                                                                  |     |
| 1.                                                        | כללי                                                                                                                        | 259 |
| 2.                                                        | מועד תשלום דמי הביטוח ושכלול הסכם הביטוח - סעיף 14(א)                                                                       | 259 |
|                                                           | לחוק                                                                                                                        | 259 |
| 3.                                                        | פרעון בתשלומים של דמי הביטוח - דחיית התשלום                                                                                 | 260 |
| 4.                                                        | משלא שולמה הפרמיה ולא הוטבעה חותמת הבנק על תעודת הביטוח שהונפקה, הרי שחוזה הביטוח לא נכרת והפוליסה אינה תקפה - הערעור התקבל | 261 |
| <b>פרק ט"ז: פיגור בתשלום - סעיף 15 לחוק</b>               | <b>263</b>                                                                                                                  |     |
| 1.                                                        | כללי                                                                                                                        | 263 |
| 2.                                                        | תכלית ההוראה ותנאיו - סעיף 15(א) לחוק                                                                                       | 263 |
| 3.                                                        | דרישה בכתב לסילוק חוב דמי הביטוח                                                                                            | 266 |
| 4.                                                        | הסרת הכיסוי הביטוחי רק לאחר עמידה דווקנית בתנאי החוק                                                                        | 266 |
| 5.                                                        | משלוח ההתראה                                                                                                                | 267 |
| 6.                                                        | סעיף 15 לחוק הינו בבחינת דין מיוחד לדין החוזים הכללי                                                                        | 267 |
| 7.                                                        | ביטול פוליסה בהתקיים שלושה תנאים קומולטיביים                                                                                | 268 |
| 8.                                                        | נטל ההוכחה למשלוח וקבלת ההתראה על כתפי המבטחת                                                                               | 268 |
| 9.                                                        | הדרך לבטל פוליסה במקרה של אי-תשלום דמי הביטוח במועד                                                                         | 268 |
| <b>פרק י"ז: סיכון שנתבטל - סעיף 16 לחוק</b>               | <b>271</b>                                                                                                                  |     |
| 1.                                                        | כללי                                                                                                                        | 271 |
| 2.                                                        | תכלית - סעיף 16(ב) לחוק                                                                                                     | 272 |
| 3.                                                        | בעייתיות של חיתום רטרואקטיבי                                                                                                | 272 |
| 4.                                                        | נטל ההוכחה למועד קרות האירוע הביטוחי                                                                                        | 273 |
| <b>פרק י"ח: חובת הודעה על החמרת הסיכון - סעיף 17 לחוק</b> | <b>277</b>                                                                                                                  |     |
| 1.                                                        | כללי                                                                                                                        | 277 |
| 2.                                                        | אי-תחולת סעיף 17 על חוזי ביטוח שבהם הסיכון כולל אפשרות של החמרה                                                             | 278 |
| 3.                                                        | "שינוי מהותי" מהו? - סעיף 17(א) לחוק                                                                                        | 278 |
| 4.                                                        | חובת הגילוי של המבוטח לאחר כריתת החוזה                                                                                      | 279 |
| 5.                                                        | חובת הגילוי של המבוטח בתקופת הביניים                                                                                        | 280 |
| <b>פרק י"ט: תוצאות של החמרת הסיכון - סעיף 18 לחוק</b>     | <b>283</b>                                                                                                                  |     |
| 1.                                                        | כללי                                                                                                                        | 283 |
| 2.                                                        | נטל השכנוע להוכחת תנאי סעיף 18 לחוק - על המבוטח                                                                             | 283 |
| 3.                                                        | "שינוי מהותי" והחוזה לא בוטל ונזק שריפה - סעיף 18(ג)                                                                        | 284 |
|                                                           | לחוק                                                                                                                        | 284 |

|                                                                                                                                                      |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 4. מקרים שבהם לא הופעל אמצעי להקלת הסיכון בידי מבוטח יידונו על-פי סעיף 18 לחוק חוזה הביטוח, שבמרכזו עומד הסדר התשלום היחסי - הערעור התקבל בחלקו..... | 286        |
| 5. פטור מחבות כלשהי והפחתת חבות בהתאם להחמרת הסיכון המבוטח.....                                                                                      | 287        |
| 6. מחדל של ביצוע בדיקה פנימית שיכול להשפיע על קרות מקרה הביטוח.....                                                                                  | 287        |
| 7. סעיף 21 לחוק חוזה הביטוח חל גם מקום שבו לא הופעל אמצעי מיגון, ולא רק כאשר האמצעי לא הותקן.....                                                    | 288        |
| 8. השלכתם של שינויים בסיכון המבוטח על זכויותיהם וחובותיהם של הצדדים לפוליסה.....                                                                     | 288        |
| <b>פרק כ': שלילת תרופות - סעיף 19 לחוק.....</b>                                                                                                      | <b>289</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                         | 289        |
| 2. שימוש בעקרון תום-הלב.....                                                                                                                         | 289        |
| 3. הפרת תנאי מיגון.....                                                                                                                              | 290        |
| <b>פרק כ"א: הפחתת הסיכון - סעיף 20 לחוק.....</b>                                                                                                     | <b>293</b> |
| <b>פרק כ"ב: אמצעים להקלת הסיכון - סעיף 21 לחוק.....</b>                                                                                              | <b>295</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                         | 295        |
| 2. אין להתנות על סעיף 21 לחוק.....                                                                                                                   | 295        |
| 3. מיגון - גישת בתי-המשפט - אי-התקנת מיגון וכיסוי ביטוחי.....                                                                                        | 295        |
| 4. אמצעי כיבוי אש - תנאי בפוליסה.....                                                                                                                | 299        |
| <b>פרק כ"ג: הודעה על קרות מקרה הביטוח - סעיף 22 לחוק.....</b>                                                                                        | <b>317</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                         | 317        |
| 2. אין דרישה צורנית להודעת המבוטח על קרות האירוע.....                                                                                                | 318        |
| 3. על ההודעה להתבצע מיידית עם קרות האירוע.....                                                                                                       | 318        |
| 4. די בהודעה כללית ואין צורך בפירוט של הנזק או שיעורו.....                                                                                           | 319        |
| 5. פרשות הביטוי "מיד" על-פי הנסיבות.....                                                                                                             | 319        |
| 6. השתהות בת חצי שנה במתן ההודעה על האירוע.....                                                                                                      | 319        |
| 7. חובת פניה טרם הגשת תביעה.....                                                                                                                     | 319        |
| <b>פרק כ"ד: בירור חבותו של המבוטח - סעיף 23 לחוק.....</b>                                                                                            | <b>321</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                         | 321        |
| 2. מסגרת הזמן לשיפוי המבוטח.....                                                                                                                     | 323        |
| 3. השיקולים בעטיים אין להיחפז בהגשת תביעה לבית-המשפט.....                                                                                            | 323        |
| 4. חובת המבטחת לפעול בשקידה נאותה ובאופן מיידי לבירור התביעה.....                                                                                    | 323        |
| 5. דחיית התביעה מחייבת מתן נימוקים לדחיה.....                                                                                                        | 324        |
| 6. חובתו של המבוטח להמציא את המסמכים לבירור תביעתו - סעיף 23(ב) לחוק.....                                                                            | 324        |
| 7. מידע שהיה בידיעת המבטחת.....                                                                                                                      | 326        |

|                                                                                                                                                                                                       |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 8. היקף האחריות הביטוחית - חוות-דעת מומחה - הבקשות התקבלו.....                                                                                                                                        | 326        |
| <b>פרק כ"ה: הכשלה של בירור החבות - סעיף 24 לחוק</b> .....                                                                                                                                             | <b>329</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                                                                          | 329        |
| 2. נטל ההוכחה רובץ על המבטח - סעיף 24(א) לחוק.....                                                                                                                                                    | 329        |
| 3. הסייגים המפחיתים את החבות.....                                                                                                                                                                     | 330        |
| <b>פרק כ"ו: מרמה בתביעת תגמולים - סעיף 25 לחוק</b> .....                                                                                                                                              | <b>333</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                                                                          | 333        |
| 2. היעדר קשר סיבתי בין המרמה לתשלום דמי הביטוח.....                                                                                                                                                   | 333        |
| 3. יסודות הדיבור "מרמה" שבסעיף 25 לחוק.....                                                                                                                                                           | 333        |
| 4. נטל ההוכחה של יסודות סעיף 25 רובץ על המבטחת.....                                                                                                                                                   | 334        |
| 5. טענת מרמה לפי סעיף 25 - אי-הכללת נימוק זה במכתב הדחיה של התביעה - חריג.....                                                                                                                        | 334        |
| 6. מקום בו הוכיחה המבטחת כי המבוטח מסר עובדות בלתי-נכונות או כוזבות וכי הוא עשה כן ביודעין, ואין ידועות העובדות הנכונות לאישורן, הרי שיש לראות במבטחת כמי שהוכיחה לכאורה את קיומה של כוונת המרמה..... | 335        |
| <b>פרק כ"ז: מקרה שנגרם בכוונה - סעיף 26 לחוק</b> .....                                                                                                                                                | <b>337</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                                                                          | 337        |
| 2. נטל ההוכחה רובץ על המבטחת בטענה על-פי סעיף 26 לחוק.....                                                                                                                                            | 338        |
| 3. סעיף 26 פוטר את המבטח רק במקרה של גרימה במתכוון ולא עקב התרשלות של המבוטח.....                                                                                                                     | 340        |
| 4. בנסיבות האירוע נשוא התביעה חלה גם החלופה השניה שבסעיף 38 לפקודת הנזיקין, הדנה בדבר הנמלט מנכס ועלול לגרום נזק בהימלטו.....                                                                         | 341        |
| 5. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק רכוש כתוצאה משריפה.....                                                                                                                         | 342        |
| 6. שריפה - המועדים האפשריים לתשלום תגמולי הביטוח.....                                                                                                                                                 | 343        |
| 7. נטל ההוכחה.....                                                                                                                                                                                    | 344        |
| 8. דחיית טענת חברת הביטוח בדבר הצתה מכוונת.....                                                                                                                                                       | 346        |
| <b>פרק כ"ח: המועד לתשלום תגמולי הביטוח - סעיף 27 לחוק</b> .....                                                                                                                                       | <b>347</b> |
| 1. כללי.....                                                                                                                                                                                          | 347        |
| 2. תשלום הפרשי הצמדה.....                                                                                                                                                                             | 348        |
| 3. שריפה - זכאותו של מבוטח לתגמולי תשלומי ביטוח במקרה של איחור בתשלום של המבטחת.....                                                                                                                  | 349        |
| <b>פרק כ"ט: הצמדה וריבית וריבית מיוחדת - סעיפים 28 ו- 28א לחוק</b> .....                                                                                                                              | <b>351</b> |
| 1. הצמדה וריבית - סעיף 28 לחוק.....                                                                                                                                                                   | 351        |
| 2. "יום מסירת התביעה" לעניין חישוב הריבית - פרשנות.....                                                                                                                                               | 353        |

|          |                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 360..... | 3. השבת דמי ביטוח - סעיף 28(ג) לחוק                                                                                                                                                                                                                                           |
| 361..... | 4. ריבית מיוחדת - סעיף 28א לחוק                                                                                                                                                                                                                                               |
| 366..... | 5. חובתה של חברת הביטוח לדאוג להודיע למבוטח, לוודא מודעותו ולוודא הסכמתו בטרם החוזה השתכלל - סעיף 28א לחוק                                                                                                                                                                    |
| 367..... | 6. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת אף על נזקים שאינם מכוסים בפוליסה לביטוח מקיף - סעיף 28א לחוק                                                                                                                                                                         |
| 367..... | 7. זכאותו של מבוטח לתשלום ריבית עונשית בתביעה לתגמולי ביטוח על-פי פוליסה לביטוח חיים - סעיף 28א לחוק                                                                                                                                                                          |
| 367..... | 8. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק לדירה כתוצאה מנזקי מים וצנרת - סעיף 28א לחוק                                                                                                                                                                            |
| 368..... | 9. החלתה של ריבית מיוחדת במקרה הנדון                                                                                                                                                                                                                                          |
| 369..... | 10. אי-חיוב הנתבעת בריבית מיוחדת                                                                                                                                                                                                                                              |
| 370..... | 11. זכאותו של מבוטח לתשלומי ריבית מיוחדת מהמבטחת בתביעה לתגמולי ביטוח                                                                                                                                                                                                         |
| 370..... | 12. נזק שאינו מכוסה בפוליסה - סנקציה בגין תשלום תגמולי ביטוח באיחור - התביעה נדחתה                                                                                                                                                                                            |
| 372..... | 13. בהוספת סעיף 28א לחוק הביטוח הביע המחוקק רצונו להרתיע את חברות הביטוח מלהשהות את ביצוע חיוביהן שאינם שנויים במחלוקת                                                                                                                                                        |
| 373..... | 14. הנתבעת בחרה "לשבת על הגדר" ולא נקטה עמדה ברורה בנוגע לחבותה הביטוחית כלפי התובע ולא לקחה חלק פעיל בייצוגו בהליך הבוררות - פוליסת אחריות מקצועית של אדריכל                                                                                                                 |
| 374..... | 15. עסק או אדם הכורת פוליסת ביטוח מניח שבמקרה של התרחשות מקרה ביטוח ישולמו תגמולי הביטוח בתוך זמן סביר                                                                                                                                                                        |
| 375..... | 16. הוכחת טענת הנתבעת באשר לאי-סבירות היקף הנזק                                                                                                                                                                                                                               |
| 376..... | 17. מה הדין כאשר מקרה הביטוח אירע לפני שנתבטלה הפוליסה                                                                                                                                                                                                                        |
| 376..... | 18. במקרה הנדון - אין מדובר ב"עניין מהותי"                                                                                                                                                                                                                                    |
| 377..... | 19. סעיף 28א לחוק חוזה הביטוח מקנה לבית-המשפט את היכולת להטיל ריבית בעלת אופי עונשי במקרה בו הוא משתכנע כי המבטח עיכב את תשלום תמלוגי הביטוח "שלא היו שנויים במחלוקת בתום-לב" במועד שנקבע בסעיף 27 לחוק. יש להדגיש, כי ההלכה הנוהגת קובעת כי לא בנקל ישתמש בבית-המשפט בכלי זה |
| 379..... | <b>פרק ל': סעד מיוחד - סעיף 29 לחוק</b>                                                                                                                                                                                                                                       |
| 379..... | 1. כללי                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| 379..... | 2. דוקטרינת הציפיות הסבירות של המבוטח                                                                                                                                                                                                                                         |
| 381..... | 3. אי-הענקת הסעד על-פי סעיף 29 לחוק                                                                                                                                                                                                                                           |
| 381..... | 4. הפרה שאין בצידה נזק או השפעה על הסיכון המבוטח                                                                                                                                                                                                                              |



|                                                                                                                                                                                               |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5. הטעמים בשלהם בית-המשפט לא יפעיל את שיקול-דעתו על-פי סעיף 29 לחוק.....                                                                                                                      | 382 |
| <b>פרק ל"א: הישנות מקרה הביטוח - סעיף 30 לחוק</b> .....                                                                                                                                       | 385 |
| <b>פרק ל"ב: התיישנות וסייג להתיישנות - סעיפים 31, 31א ו- 70 לחוק</b> .....                                                                                                                    | 387 |
| 1. התיישנות - סעיפים 31 ו- 31א לחוק.....                                                                                                                                                      | 387 |
| 2. פרשנות לשונית.....                                                                                                                                                                         | 388 |
| 3. יסודות ההתיישנות הדינית.....                                                                                                                                                               | 389 |
| 4. התיישנות תביעת ביטוח.....                                                                                                                                                                  | 393 |
| 5. "תביעה לתגמולי ביטוח" - פרשנות של סעיף 31 לחוק.....                                                                                                                                        | 397 |
| 6. "פרשנות המילים "לאחר שקרה מקרה הביטוח".....                                                                                                                                                | 397 |
| 7. פירוש המונח "תביעה לתגמולי ביטוח".....                                                                                                                                                     | 397 |
| 8. מועד העלאת טענת ההתיישנות.....                                                                                                                                                             | 398 |
| 9. אי-המצאת מסמך רלוונטי מביאה למסקנה כי אילו היה מומצא המסמך, זה היה פועל לרעת הצד שנמנע מהגשתו.....                                                                                         | 403 |
| 10. המועד הקובע לתחילת מירוף תקופת ההתיישנות בתביעת תגמולי ביטוח הוא מועד קרות התאונה.....                                                                                                    | 404 |
| 11. האם זכאי מבוטח בתביעת שיבוב לתשלומי נזקי רכוש כאשר חלה על תביעתו התיישנות.....                                                                                                            | 406 |
| 12. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של הגשת התביעה לאחר תום תקופת ההתיישנות.....                                                                                                  | 406 |
| 13. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק במיזם בניה עקב תכנון לקוי.....                                                                                                         | 407 |
| 14. תביעת המנוח התיישנה בעת שהוגשה - הערעור התקבל.....                                                                                                                                        | 407 |
| 15. סייג להתיישנות - סעיף 70 לחוק.....                                                                                                                                                        | 409 |
| 15.1 כללי.....                                                                                                                                                                                | 409 |
| 15.2 יישומו של החריג של סעיף 70 לחוק.....                                                                                                                                                     | 410 |
| 15.3 עיקרון הפרשנות התכליתית מורה, כי יש לפרש הגבלות על כיסוי ביטוחי בפוליסת ביטוח באורח מצמצם - ככלל, יש להעדיף פרשנות שתקיים את הכיסוי הביטוחי על פני זו השוללת אותו - הערעורים התקבלו..... | 416 |
| <b>פרק ל"ג: סוכן הביטוח: הגדרה; שליחות לעניין החוזה; דמי הביטוח ומתן הודעות; תחולת חוק השליחות - סעיפים 32 עד 36 לחוק</b> .....                                                               | 419 |
| 1. כללי.....                                                                                                                                                                                  | 419 |
| 2. "סוכן ביטוח" - הגדרה (סעיף 32 לחוק).....                                                                                                                                                   | 420 |
| 3. שליחות לעניין החוזה (סעיף 33 לחוק).....                                                                                                                                                    | 422 |
| 3.1 כללי.....                                                                                                                                                                                 | 422 |
| 3.2 חובת הגילוי (סעיף 33(ב) לחוק).....                                                                                                                                                        | 427 |

|                                                          |                                                                                                            |            |
|----------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 3.3                                                      | המבקש הסכים, כי הסוכן יהא שלוחו לעניין כריתת חוזה הביטוח, המשא-ומתן לכריתתו ותנאיו - הבקשה נדחתה           | 430        |
| 3.4                                                      | אופן פרשנות חוזה ביטוח, אחריות מוצר, על רקע גרימת נזק למוצר עצמו - הערעור התקבל בחלקו                      | 431        |
| 4                                                        | שליחות לעניין דמי הביטוח (סעיף 34 לחוק)                                                                    | 433        |
| 4.1                                                      | כללי                                                                                                       | 433        |
| 4.2                                                      | הודעת הסוכן לפיה שולמה הפרמיה במלואה מחייבת את המבטחת                                                      | 434        |
| 4.3                                                      | כשל של המבוטח                                                                                              | 434        |
| 4.4                                                      | שליחות הסוכן משתרעת גם על דרך התשלום                                                                       | 435        |
| 4.5                                                      | מחילה על חוב המבוטח אינו מחייב את המבטחת                                                                   | 435        |
| 4.6                                                      | הצעת הביטוח ותשלום הפרמיה לסוכן מחייבת את החברה המבטחת                                                     | 436        |
| 5                                                        | שליחות לעניין מתן הודעות (סעיף 35 לחוק)                                                                    | 436        |
| 6                                                        | תחולת חוק השליחות (סעיף 36 לחוק)                                                                           | 439        |
| 7                                                        | פוליסת הביטוח בוטלה, בשל התרשלות סוכן הביטוח במילוי הצעת הביטוח - הערעורים נדחו                            | 441        |
| 8                                                        | אין מקום להחיל את הוראות סעיף 33 לחוק חוזה הביטוח, מאחר ודבר ההצעה לביטוח הובאה לידיעה רק לאחר מועד התאונה | 442        |
| 9                                                        | זכותה של מבטחת להיפרע ממבוטח במקרה של הסכם פירעון הלוואה שנערך באמצעות סוכן הביטוח                         | 443        |
| <b>פרק ל"ד: מתן הודעות - סעיף 37 לחוק</b>                |                                                                                                            | <b>445</b> |
| 1                                                        | כללי                                                                                                       | 445        |
| 2                                                        | באם קיימת דרישה מיוחדת בהסכם יש ללכת לפי הוראות ההסכם                                                      | 445        |
| 3                                                        | לעניין ההודעות, סוכן הוא שלוחה של המבטחת                                                                   | 445        |
| <b>פרק ל"ה: ייחוד תרופות - סעיף 38 לחוק</b>              |                                                                                                            | <b>447</b> |
| 1                                                        | כללי                                                                                                       | 447        |
| 2                                                        | הפרת חובת ההודעה                                                                                           | 448        |
| 3                                                        | ביטול הסכם בגין פיגור בתשלום דמי ביטוח                                                                     | 448        |
| 4                                                        | הפרת חובת תום-הלב                                                                                          | 448        |
| 5                                                        | תחולת סעיף 9ב לחוק השליחות                                                                                 | 449        |
| 6                                                        | פניה לחוק החוזים (חלק כללי)                                                                                | 449        |
| <b>פרק ל"ו: סייגים להתניה - סעיף 39 לחוק</b>             |                                                                                                            | <b>451</b> |
| <b>פרק ל"ז: תחולה - סעיף 40 לחוק</b>                     |                                                                                                            | <b>455</b> |
| <b>פרק ל"ח: מהות הביטוח - ביטוח נכסים - סעיף 55 לחוק</b> |                                                                                                            | <b>457</b> |
| 1                                                        | כללי                                                                                                       | 457        |
| 2                                                        | תשלום לצד שלישי                                                                                            | 458        |
| 3                                                        | שיטת הכינון                                                                                                | 458        |

|          |                                                              |
|----------|--------------------------------------------------------------|
| 458..... | 4. האינטרס הביטוחי                                           |
| 460..... | 5. היעדר בעלות על רכב אינו נימוק לדחיית תביעה                |
| 463..... | <b>פרק ל"ט: היקף החבות - סעיף 56 לחוק</b>                    |
| 463..... | 1. כללי                                                      |
| 464..... | 2. סכום הביטוח                                               |
| 464..... | 3. ההבחנה בין סוגי הפוליסות                                  |
| 465..... | 4. אובדן מוחלט וירידת ערך                                    |
| 467..... | 5. תוספות לרכב האם נכללות בגדר "כלי רכב מבוטח"               |
| 467..... | 6. אין חובה על המבוטח להיטיב את הנזק על חשבונו               |
| 467..... | 7. מחיר הרכישה איננו רלוונטי לעניין פיצוי המבוטח במקרה גניבה |
| 468..... |                                                              |
| 469..... | <b>פרק מ': עניינים שונים</b>                                 |
| 469..... | 1. הרחבת החבות - ביטוח נכס - סעיף 57 לחוק                    |
| 469..... | 2. ביטוח יתר - סעיף 58 לחוק                                  |
| 472..... | 3. ביטוח כפל - סעיף 59 לחוק                                  |
| 479..... | 4. ביטוח חסר - סעיף 60 לחוק                                  |
| 480..... | 5. הקטנת הנזק - סעיף 61 לחוק                                 |
| 482..... | 6. תחלוף - סעיף 62 לחוק                                      |
| 484..... | 7. ביטוח חובות - סעיף 63 לחוק                                |
| 485..... | 8. סייגים להתניה - סעיף 64 לחוק                              |
| 485..... | 9. מהות הביטוח - ביטוח אחריות - סעיף 65 לחוק                 |
| 488..... | 10. היקף החבות של המבטח - סעיף 66 לחוק                       |
| 491..... | 11. ההלכה הפסוקה                                             |